

L'obra objecte d'aquesta ressenya és la primera gramàtica de la nostra llengua apareguda en molts anys. Si deixem de banda els volums d'*El català*, de Josep Ruaiç, ens hem de remuntar a la *Gramàtica catalana*, del mateix Badia, del 1962, i a la pòstuma de Pompeu Fabra, del 1956, si volem trobar algun altre text comparable, per la intenció i les dimensions, a aquest.

Badia justifica l'aparició d'una nova gramàtica amb tres arguments: 1) l'evolució i l'estat actual dels estudis gramaticals, 2) l'evolució de la llengua i 3) la consideració social i lingüística que ha adquirit el llenguatge oral en els últims anys.

Tradició i innovació

La intenció de l'autor és fer una nova versió de la gramàtica tradicional de la llengua catalana, no més amb la teoria gramatical imprescindible, sense ruptures amb la tradició que l'ha precedit i «amb l'empremta inconfusible de Pompeu Fabra». De tota manera, com veurem, Badia també hi ha volgut introduir usos recents que aquesta tradició no havia recollit.

La *Gramàtica de la llengua catalana* va adreçada a qualsevol persona «en possessió dels mínims de cultura general i de formació gramatical», que «ja coneix prou la llengua catalana per a poder assimilar tot el llibre des de la primera pàgina». No és, doncs, ni de bon tros, una obra d'iniciació al coneixement de la llengua, sinó més aviat una obra d'aprofundiment.

Badia ha escrit aquesta gramàtica «a títol personal», «amb independència respecte a l'Institut d'Estudis Catalans», i això s'ha de tenir en compte a l'hora de valorar-ne l'autoritat: té la que es desprèn del prestigi i l'itinerari de l'autor —Badia és el president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans—, que ha fet així una aportació nova, i, sens dubte, important, a la lingüística catalana; però no se li ha d'atribuir, per la distància que ell mateix estableix amb l'Institut, la categoria de nova gramàtica oficial.

Descripció i norma

Com ja queda clar en el subtítol, Badia ha volgut fer una gramàtica descriptiva i normativa: d'una banda, com ja he dit, descriure la llengua actual, producte d'una situació ben diferent de la que hi havia en l'època de la codificació fabriana; de l'altra, seguir la normativa fixada per l'Institut d'Estudis Catalans —la qual, en paraules seves, «en no pronunciar-se categòricament en algunes ocasions, suggereix més que no imposa»— i donar el seu punt de vista sobre el que és correcte i el que no ho és. Vol, doncs, «presentar una llengua correcta (sense faltes), però corrent (sense encaramaments)». Per distingir entre aquests dos aspectes, el descriptiu i el normatiu, marca amb un asterisc (*) les formes agramaticals o incorrectes. En aquesta línia, no considera incorrectes, per exemple, usos com el del verb *seguir* com a sinònim de «continuar» ('perdurar en una situació o en una acció') (pàg. 266 i 619), i frases com «mai hi plou» (pàg. 252).

Dialectes i registres

Ara bé, la principal novetat és la que descriuen els dos últims adjectius del mateix subtítol: Badia ha volgut incloure en la gramàtica les grans varietats geogràfiques i els diversos nivells de formalitat en què ens expressem els parlants.

Pel que fa al primer aspecte, no s'ha volgut centrar en el català

central, sinó que ha volgut portar a la seva obra el criteri compositicional que ha caracteritzat la normativa des de Fabra: amb una ortografia i una sintaxi unitàries, és en la morfologia on l'obra recull aquelles formes o matisos de funcionament en què el valencià (que inclou sovint el nord-occidental) i el baleàric són continuadors de normes clàssiques —amb l'excepció de les particularitats de les conjugacions i els verbs irregulars, en què l'autor es basa en «la modalitat barcelonina de la llengua».

Pel que fa a la distinció de tres nivells de formalitat a l'hora de descriure els fets gramaticals (N1, «nivell elevat»; N2, «llengua corrent, llengua habitual», i N3, «parlar col·loquial»), cal dir que aquest és l'aspecte més innovador de l'obra. Com diu Badia mateix, «distingir matisos diastràtics té pocs precedents», i això el porta a ser molt prudent a l'hora de posar etiquetes a formes i construccions, i a deixar-ne moltes sense marcar. La seva aportació a la descripció de la llengua per nivells és més, doncs, un punt de partida que un intent de donar solucions definitives. Dos motius l'han portat a fer aquesta distinció de nivells: d'una banda, intentar «estimular una tendència a ennoblir els usos de la llengua» refermant l'N1; de l'altra, facilitar el domini de l'N2 i l'N3 a qui té el català com a segona llengua, «la majoria d'immigrants (o fills d'immigrants)» i a «un gran nombre de catalans formats en un ambient no prou català». En conseqüència, «salvant sempre l'entitat de la llengua correcta», Badia es vol mostrar sovint «obert a solucions idiomàtiques dubtoses o no massa recomanables». Hi podem afegir l'interès que té per a qualsevol llengua distingir diferents formes gramaticals per a situacions comunicatives també diferents, quan això és pertinent.

Estructura i contingut

Aquesta gramàtica s'estructura en quatre parts: la primera (0), introductòria, tracta del valor fonètic dels signes gràfics i d'algunes normes de funcionament de

Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica

Antoni Maria Badia i Margarit.
Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1994. 879 pàg. (Biblioteca Universitària; 22)

Autora

Neus Nogué Serrano
Servei d'Assessorament Lingüístic

la llengua; el llibre continua amb l'oració (1) i amb la morfosintaxi (2), i acaba amb els sons i l'ortografia (3). L'autor justifica aquesta ordenació pel fet d'haver plantejat el llibre com un pla d'estudis cíclic: alguns fets gramaticals apareixen en la part 0 per primera vegada i posteriorment en alguna de les següents d'una manera més aprofundida —cosa que, d'altra banda, provoca una certa sensació de repetició. Cada part es divideix en capítols que, al seu torn, es divideixen en paràgrafs que es divideixen en punts. La numeració d'aquestes divisions permet fer les abundants remissions que hi ha en el llibre, provocades, en part, pel plantejament cíclic esmentat.

L'obra no conté cap part dedicada a la formació de mots —derivació i composició. L'autor considera encara vigent el tractament que fa d'aquest aspecte a la seva gramàtica del 1962.

El llibre té quatre índexs —de quadres, de mots gramaticals, de matèries i topogràfic general—, que, malgrat algun oblit, permeten fer consultes puntuals amb comoditat.

criteris

Més enllà del que Badia explica de la seva gramàtica, a partir de l'exposició que fa dels fets gramaticals es poden deduir alguns criteris importants que hi ha aplicat:

1. Mantenir les estructures o distincions més genuïnament catalanes enfront de la simplificació en favor de les equivalents a les castelleses (trobem aquest criteri quan tracta de l'expressió de la negació (pàg. 176) i del quantificador *gaire* (pàg. 522), per exemple).
2. Admetre en l'N2 o en l'N3 formes que són producte de l'evolució interna de la llengua, amb una coincidència notable entre els diversos dialectes i sense influència del castellà (és el cas dels femenins *bastanta-bastantes* —pàg. 522—).
3. En els casos en què aplica el criteri anterior, mantenir la forma fins ara considerada correcta en l'N1, «per respecte al passat i a la

normativa establerta» (en aquests cas, *bastant-bastants* —pàg. 521-522— per als dos gèneres).

Aspectes discutibles

Certament, aplicar aquests criteris, i al mateix temps fer totes les distincions esmentades —entre norma i ús, i entre els diversos usos geogràfics i funcionals—, no és una feina fàcil. També és cert que, a l'hora de classificar els fets de llengua concrets en els diversos grups que resulten de l'aplicació d'aquestes distincions i d'aquests criteris, normalment hi ha diferències de percepció d'un parlant a un altre. Per això vull destacar la valentia de Badia en intentar-ho.

Però crec que el tractament que ha fet l'autor d'alguns fets lingüístics prou importants per a la llengua i per a la gramàtica mereix alguns comentaris:

- L'oració de relatiu col·loquial del tipus «és una fusta que se'n fan mobles» —en què, al meu entendre, es podria aplicar el criteri 2 de l'apartat anterior— és considerada pròpia de l'N3 i incorrecta (pàg. 166); en canvi, l'oració «les dades amb les que treballa no són originals» rep un tractament ambigu i no es condemna (pàg. 366). En conjunt, aquest tractament dels relatius no coincideix amb el que feia Fabra a les gramàtiques del 1918 i del 1956.
- L'autor tracta molt poc l'ordre dels elements dins la frase —hauria pogut tenir en compte les aportacions recents de Joan Solà i Josep Ruaix—, i no hi dedica cap capítol específic. Això afecta negativament la distinció entre pleonasma estructural i pleonasma emfàtic (pàg. 180-186), en què hauria estat útil partir de la descripció de l'ordre normal i de la distinció entre complements forts (regits pel verb) i febles (no regits). D'aquesta manera també s'haurien pogut fixar millor els límits de la reduplicació pronominal i de la necessitat de la coma entre l'element traslladat i la resta de la frase.
- En l'explicació dels usos de la preposició *per a* (pàg. 201-202 i 226-234), Badia recull i condemna

la reducció sistemàtica d'aquesta a *per*; en canvi, hi trobo a faltar alguna referència a l'intent que han fet Joan Coromines i Joan Solà de redefinir la distinció entre aquestes dues preposicions, sobretot tenint en compte que aquesta norma alternativa té avui una implantació considerable en la llengua escrita, molt superior a la de la reducció sistemàtica de *per a* a *per*.

- En la distinció entre els usos de *ser* i els d'*estar*, hi ha alguns matisos difícils d'aplicar (pàg. 277 i 283), i, al final, Badia recorre a la norma pràctica —llargament utilitzada i també bandejada, pel risc d'incórrer en ultracorreccions que comporta— de fer servir *ser* en cas de dubte per garantir una expressió genuïna (pàg. 285).
- En l'explicació de la regla de canvi de preposicions (pàg. 672), sobta que s'accepti en l'N2 la falta de reducció de *en a a* («es complauen en fer-nos-ho saber»).
- En parlar de l'ús del guionet en els compostos (pàg. 788-789), sorprèn que Badia afirmi que «darrerament n'ha estat simplificada la normativa tradicional», perquè qui llegeix no sap qui ha fet públic aquest canvi i on ho ha fet.

En conclusió, malgrat que en alguns aspectes potser haurà de ser revisada de cara a fer-ne altres edicions, com passa sovint en obres d'aquesta magnitud, ens trobem davant una obra complexa, que és una aportació important a la descripció i la codificació del català actual, sobretot gràcies a la informació que dóna sobre les grans varietats dialectals geogràfiques i a l'intent de distingir entre nivells de formalitat diferents.